

Sarıkamış felaketinin bilinmeyenleri

OSMANLI İmparatorluğu 1. Dünya Savaşı'na girdiğinde açılan ilk cephe Kafkas cephesi oldu. 22 Aralık 1914-15 Ocak 1915 tarihleri arasında Kafkas cephesinde gerçekleştirilen ve savaşan 3 kolordudan birinin komuta kademesiyle birlikte Ruslara esir düşmesi, bir diğer kolordunun da mevcudunun yüzde 90'ını Allahuekber Dağları'nda yitirmesiyle sonuçlanan Sarıkamış Harekatı'nı gün gün anlatan "Ateşe Dönen Dünya: Sarıkamış" kitabı 10. baskısını yaptı. Bingür Sönmez ve Reyhan Yıldız'ın yazdığı, Boyut Yayınları'na yayımlanan kitabın bu baskısında Türkiye'de ilk kez yayımlanan belgeler dikkat çekiyor.

SANSÜR 7 YIL SONRA DELİNDİ

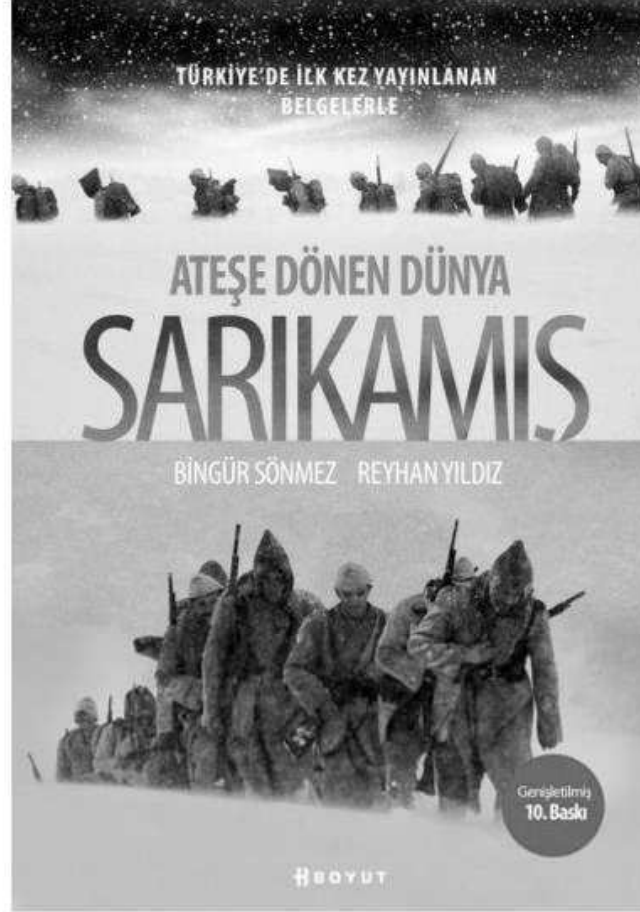
1914 eylülünde Osmanlı Genelkurmayı imparatorluk henüz harbe girmeden, "Seferberlik ve savaş zamanlarında harbe ait her türlü haberi genel karargahın vereceği, bu karara uymayanların divanharbe gönderilip şiddetle cezalandırılacağı" na dair karar almış; Harbiye Nezareti, valiliklerin kendi aralarında veya Dahiliye Nezareti ile haberleşmesini engellemiş, "askeri sırların ifşa" sı gerekçesiyle yerel idareciler arasında da yazışma yapılmamasını istemişti. Savaş boyunca ve mütareke döneminde Türkiye'de Sarıkamış bozgununa dair tek bir satır yazılmadı.

Harp sırasında konuyu meclis gündemine getirmek isteyen milletvekilleri ve ayan üyelerinin çabaları da sonuç vermemişti. Yaşanan felaket asker kaçaklarından, cepheden sağ dönebilenlerden öğrenildi; ağıtlarla, türkülerle hafızalara kazındı.

Türkiye Sarıkamış'ta olanları ancak 9. Kolordu Komutanı İhsan Paşa ile birlikte Ruslara esir düşen Yarbay Köprülü Şerif Bey (İlden) 1919'da yurda dönüp 1921'de Akşam gazetesinde anılarını yayımlamaya başladığında öğrenebildi.

DÜNYA BASINI BÖYLE GÖRDÜ

Dünya Kafkas cephesinde olanları 7 Ocak 1915'te New York Times'tan öğrendi. "Kafkaslarda 50.000 Osmanlı Kaybedildi" manşetli haberin alt başlıkları şöyleydi: "İki Kolorduya Ruslar Tarafından Katliam Yapıldı-Yalnızca Az Sayıda Tutsak Sağ Kaldı" ve

"Esir Düşen Albay, Alman İmparatorunun 'Beyinsiz bir Kuklası' olan Enver'in ülkesini batırdığını söyledi."

Haberde; "Ruslar 50.000 kadar adamı, Osmanlı'nın Alman komutanlarının emri altında Rus toprakları üzerindeki hâkimiyetine karşı koydukları Kafkas menzillerinde tuzağa düşürerek öldürmüştür. İki Türk kolordusu kıyıma uğramış olup, geri kalanların tümü birkaç yüz esirdir. Son üç gün, üç gece boyunca devam eden muharebe bugün yalnızca topyekün bozgunla değil, aynı zamanda Türk Ordusunun imhasıyla sonuçlanmıştır. (...) Dokuzuncu Kolordunun tüm komutasının tek bir

Rus bölüğü tarafından esir alınması, kolordunun düştüğü durumu yeterince ifade etmektedir" deniyordu.

Batı basınında Kafkasya'daki hezimet duyurulduktan sonra da Osmanlı basını "zafer tefrikası" nı sürdürdü. Tanin 24 Ocak'ta yayımladığı haberde Rusların Kafkas cephesindeki zafer iddialarını kesin bir dille yalanladı. Rus Genelkurmayının "zafer haberlerine aç Rus kamuoyunu oyalamak" amacıyla bu iddiaların ortaya atıldığını ileri sürdü.

İLK KEZ YAYIMLANAN BELGELER

Dönemin askeri sansür yasası, Alman generalerin Enver Paşa ile ilgili raporları, Avrupa'daki propaganda faaliyetlerinin çığgın kampanyaları, Alman oryantalistlerinin 1. Dünya Savaşı'ndan 100 yıl önce Anadolu ve Mezopotamya'ya hükmedecek bir Almanya "tasavvuru" nun ayrıntıları kitabın ilgi çeken bölümleri arasında. Kitapta yer alan, Rus askerlerinin Osmanlı askerlerine silah bırakması için cephede dağıttığı 2 propaganda bildirisi Türkiye'de ilk kez yayımlanıyor. Kitabın "Sansür" bölümünde, Sarıkamış Harekatı boyunca Osmanlı ve o dönem tarafsız bir ülke olan ABD basınında yayımlanan Kafkas cephesi haberleri gün gün okura aktarılıyor, sansürün boyutu gözler önüne seriliyor.

Sarıkamış Harekatı'nı dönemin konjonktürü ile birlikte inceleyen Ateşe Dönen Dünya: Sarıkamış; Osmanlı İmparatorluğu'nun 1. Dünya Savaşı öncesindeki mali ve idari yapısını, İttihat ve Terakki iktidarını, İmparatorluğun savaş öncesi ittifak arayışlarını, Almanya ile imzalanan ittifakın bilinmeyenlerini, ordudaki 'Alman Nüfuzu'nu, Teşkilat-ı Mahsusa'nın oluşumunu ve savaştaki işlevini, savaşla birlikte adeta bir yarışa dönüşen propaganda faaliyetlerini, askeri sansür yasasını, yenilgide Enver Paşa'nın rolünü de anlatıyor. Bu yönüyle yakın tarihle, I. Dünya Savaşı ve Osmanlı'nın son dönemi ile ilgilenenlerin ilgiyle okuyabileceği bir kitap. (KÜLTÜR SERVİSİ)